

ΟΝΟΥΜΑΣ

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ - ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ -
ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

Ενας λαδός δημόσιες σήμα
δείχνει πώς δε φοβάται την
ειλικρίνεια - ΦΥΓΑΡΗΣ.

Κάθε γλώσσα έχει τους φυ-
σικούς της κανόνες.

ΒΗΛΑΡΑΣ

ΧΡΟΝΙΑ Ζ'.

ΑΘΗΝΑ, ΚΕΡΙΑΚΗ 13 ΤΟΥ ΔΕΚΕΜΒΡΗ 1909

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΔΡΟΜΟΣ ΖΗΝΩΝΑ ΑΡΙΘ. 2

ΑΡΙΘΜΟΣ 370

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΧΡ. ΒΑΡΑΕΝΤΗΣ. Συγχάκια για τη «Δύρα» και την Πολέμη.

ΕΠΙΘΕΩΡΗΤΗΣ. Ο σοφός Εισαγγελέας και το γλωσσικό ζήτημα.

ΙΔΑΣ. Θαυμοθράκη (συνέχεια).

ΑΙΔΙΚΑ ΜΠΕΤΣΙΚΑ: Στέχοι.

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ. Κρουμπάχερ (B).

ΧΡΥΞΑΝΘΟΣ ΠΑΛΙΑΠΗΔΑΣ. Γράμματα όπως τη Μάνη.

ΜΙΧ. Γ. ΠΕΤΡΙΔΗΣ. Το παιδί και το σκολειό.

ΠΕΤΡΟΣ ΨΗΛΟΡΕΙΤΗΣ. Σπασμένες ψυχές (συνέχεια).

ΠΑΡΑΓΡΑΦΑΚΙΑ—Ο, ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ--ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ.

ΚΡΟΥΜΠΑΧΕΡ

B

«Υστερό» από τὸ φιλόλογο τῆς Μπόρνας, ἔνας καθηγητὴς τῆς Ἀθήνας, ἀκονσιένος γλωσσολόγος, δος κι ἀν τὸ βοήθησε μὲ τὰ ἐπιστημονικά του τὰ μαθήματα τὸ καθαρώτερο κοίταμα τῆς «κοινῆς φυσικῆς γλώσσας», δπως τὴ λέει δ Κρουμπάχερ τὴν ἐθνική μας γλώσσα, μὰ καθὼς πάντα στάθηκε πολυγράφος καὶ σφοδρὸς πολέμιος τῆς γλώσσας τούτης κάθε φορὰ πὸ φανερώθηκε ἡ γλώσσα τούτη τεχνικὰ διπλωδήποτε καλλιεργημένη μέσα στὰ ἔργα ὀρισμένων ποιητῶν καὶ πεζογράφων, παρουσίασε, ἀπάνου στάλλα του ἐπιχειρήματα, τὸ ἐπιχείρημα τὸ πὺ βαρόν, τὰ λεγόμενα ἵστορικά δικαιώματα, τὴν πραγμάτων. Τατὶ ἀλλοιωτικὰ δὲν μποροῦσε νὰ γίνη. Καὶ δ Κρουμπάχερ τοῦ ἀποκρίνεται: —Σωστά. Φανδύμενα τέτοιας λογῆς ποὺ ξαφνίζει: τὸ νὰ κρατιέται δηλαδὴ σὲ θρόνο δόξας μὲ χίλια μπάλσαμα καὶ μυρούνικὰ μὰ μούμια γλώσσα, καὶ νὰ βρίσκεται στὸ δρόμο πεταμένη ἡ γλώσσα πὸ ζῆ, τέτοιο πρᾶμα δος κι ἀν εἶναι θλιβερό, δὲν εἶναι ἀνεξήγητο. Τὴ διγλώσσια τὴν φέρανε σημαντικοὶ λόγοι. Καὶ δὲν πρέπει νὰ τοὺς κοροϊδεύουμε· ἐκείνους ποὺ πρῶτοι δῶσαν ἀφορμὴ στὴν κατάσταση τούτη. Μήτε ἡ τύχη, μήτε τὸ καπρότοιο φέρανε τὴν καθαρεύοντα. Μᾶς τὴ φέραν οἱ ξεχωριστές, μέσα στὴν ιστορία, συφορεῖς τῆς νέας ἐλληνικῆς ζωῆς. Πολὺ παράξενο ὅταν εἴταν ἄν οἱ λο-

γιώτατοι στὸ δέκατον δύδοο τὸν αἰώνα μπορούσανε νὰ σοφιστοῦνε πῶς ἔπειτε τοῦ λαοῦ τὴ γλώσσα νὰ μεταχειριστοῦνε μονάχα, μὰ τὶς ἀνάγκες τὶς λογοτεχνικές. «Ομας. Τὴν ἔξηγετ ἡ ιστορία, βέβαια, τὴν κατάσταση τῆς γλώσσας πὸν γράφεται σήμερα στὴν Ἑλλάδα, καὶ τῆς ἀναγνωρίζει κάπι σὰ δικαίωμα. Μὰ ὅταν μὲ τοῦτο πῶς πρέπει αὐτὸν τὸ κάπι νάποχτησῃ ἀπόλυτο κύρος, νὰ θρονιστῇ τύραννος, νὰ καθήσῃ στὸ σβέρον, μὰ γιὰ πάντα, ἐνὸς ἐθνικούς; «Οποιος τὸ φρονεῖ αὐτό, χρέος ἔχει νάποδειξῃ πῶς δὲ στάθηκε ποτὲ σὲ κανένα μέρος τοῦ κόσμου, νὰ βγῆ ἀπὸ τὴ μέση μὰ κακὴ κατάσταση πὸν τὴν προξενήσαν ἀνθρώπου φάνει νὰ μῆ καθαρώτερα στὴ συνείδηση τὸ κακό ποὺ κάνει ἔργα στραβό πρᾶμα, φτάνει καὶ παρουσιαστοῦν ἀνθρώπων γεώτεροι μὲ δυνατώτερη θέληση νὰ τὰ ισάξουν τὰ στραβά.» Οποιος τὸ πιστεῖει τὸ κάποιο δίκαιο, τὸ δεῖχται ἀπὸ τὴν περίσταση, ἀνάλλαχτο μὲ διάλεντο, εἶναι σὰ νὰ κηρύχγῃ πῶς κάθε κατάχοηση αἰώνια εἶναι, φτάνει νὰ τὴ σφραγίζῃ τῆς ιστορίας ἡ βούλλα. Δὲν μπορῶ νὰ τὸ καταλάβω πῶς κρατῶ γιὰ ἐπιχείρημα ἔκανονταί σοφοὶ ἀπάνου στὸ ζήτημα τῆς νέας ἐλληνικῆς γλώσσας τὴν θεωρία τοῦ ιστορικοῦ τοῦ δίκιου. —

Γιατὶ τὸ ζήτημα τῆς νέας ἐλληνικῆς γλώσσας δ Κρουμπάχερ τὸ θεωρεῖ σπουδαιότατο, στενώτατα ταιριασμένο μὲ τὸ ξανάνθισμα καὶ μὲ τὴν προηοπή τῆς νέας ἐλληνικῆς φυσικῆς. «Αγάμε» ἀπὸ τὶς γραμμὲς τῆς περίφημης «Ιστορίας τῆς Βυζαντινῆς λογοτεχνίας», τῆς σκεδιασμένης καὶ χτισμένης μὲ δὴ τὴν ἐπιστημονικὴ πολυμάθεια καὶ ἀμοιβολογία, μέθοδο καὶ ἀνεξαρτησία, ξεμντίζει, καὶ μὲ δὰ πατρικὰ λέγονται καὶ μὲ δὰ πλάγια δείχγονται, τὸ ζήτημα τοῦτο, καὶ ἡχολογῆ σταθιά μας κάτι σὰ νευρικῆς καμπάνας χτύπημα. Θαρρεῖς πῶς δ συγγραφέας τῆς Ιστορίας τούτης ἔχει πάντα σὸν λογισμὸν τὸν τὴ γνώμη ποὺ ἀμέσως ἀπὸ τὴν ἀρχὴ μᾶς ἔηρε στὴν Εἰσαγωγὴ τοῦ ἔργου τον. Μιὰ χαλάστρα φανερώθηκε στὴ διανοητικὴ ζωὴ τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τὸ δωδέκατο αἰώνα, πολὺ πὺ βαθειά καὶ πολὺ πὺ φανερὴ παρὰ σὲ κάθε ἀλλο ἔθνος. «Η χαλάστρα τῆς διγλώσσιας. Η σφραγίδα τοῦ δικέφαλον. Σὲ δὴ τὴν παδεία τοὺς τὴν ἐθνικὴ μπῆκεν ἔτοι ἔνα ἐπικίντυνο στοιχεῖο· τὸ ψέματος μὲ προσοχὴ καὶ μὲ στοργὴ κοίταξε νάφιερωση μέσα στὴν Ιστορία τοῦ ξεχωριστὸς σελίδες, παράπλευρα μὲ τὰ σοφά καὶ νεκρόγλωσσα βυζαντινὰ γράμματα, στὴν παραπειμένη θαμε τὸτε δημοτικὴ λογοτεχνία. Καὶ φέρεσε χαρακτηριστικὴ κορώνα

τῆς μελέτης τον τὰ λόγια τούτα τὸν Mullenhoff(*). «Βέβαια μαντεύομε πῶς ἡ ζωὴ στοὺς πρώτους μεσαιωνικοὺς καιροὺς εἶχε διαφορετικὴ δύνη καὶ πῶς οἱ ἀνθρώποι μιλούσανε γλώσσα διαφορετικὴ ἀπὸ τὴ γλώσσα τῷ χρονογράφῳ καὶ τῶν ἔγγραφων καὶ τῶν ἔγγραφων τῶν ἐπίσημων. Πρώτη φορά, μὲ τὴν ιστορία τῆς δημοτικῆς ποίησης καὶ τῆς γλώσσας ξεφανερώνει τὴν ιστορία τον δ ἐθνικὸς νοῦς.» Σωστά, γιατὶ καθὼς κι δ Κρουμπάχερ τὸ παρατησεῖ στὴν Ιστορία τον, ἡ δημοτικὴ μας γλώσσα δὲν εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα, καθὼς τὴ νομίζαν ἄλλοτε, τοῦ βαρβαρισμοῦ καὶ τοῦ κομματιασμοῦ τῆς Ἑλληνικῆς πατρίδας ἀπὸ τοὺς ξένους πὸν διαβήνανε καταχτητὲς ἀπάνου της. Η δημοτικὴ μας εἶναι δ καρπὸς τῆς φυσικῆς μεταμόρφωσης τῆς ἐλληνικῆς γλώσσας· μεταμόρφωση πὸν ἀρχισε ἀπὸ τοὺς ποὺ Χριστοῦ χρόνοις καὶ πῶς δὲν κρέεται διόλον ἀπὸ ξένη ἐνέργεια. —

Έξαπολούνθηση καὶ συμπλήρωση τῆς ίδεας τοῦ Κρουμπάχερ κι ἔνα ἐφαρμοσμένο τῆς μεταχείρισμα ἀπάνου στὰ τωρινά μας εἶναι τὸ «Πρόβλημα τῆς γραφτῆς γλώσσας», μαζὶ ἀκαδημαϊκὸ ὑπόμνημα γιὰ νὰ τάκονον οἱ σοφοὶ στὸ Μόναχο, καὶ μανιφέστο ἐπαναστατικὸ γιὰ νὰ τοῦ κηρύξουν οἱ δασκάλοι στὴν Ἀθήνα τὸν ἰερὸ πόλεμο. Ξένος αὐτὸς, τόνε στρώξανε νάνακατωθῆ στὸ γλωσσικό μας τὸν ἀγώνα δυὸ ἀξεχώριστες δύναμες: δ ἐπιστημονικὸς τον νοῦς καὶ ἡ φιλελληνικὴ καρδιά τον. «Η περιέργεια τοῦ ἐπιστήμονα. Τὸ γλωσσικό μας ζήτημα δὲν εἶναι ζήτημα μονάχα οἰκογενειακὸ ἡ ἀπὸ τὸ φυσικὸ τον τέτοιο πὼν νὰ μὴν ἔχῃ δικαίωμα νὰ μιλήσῃ γιὰ κεῖνο ἡ πὼν νὰ μην μπορῇ νὰ τὸ ξεδιαλύσῃ δ ξένος. Είναι μαζὶ καὶ ζήτημα εὐωπαϊκό, καὶ κοινωνιολογικό, καὶ ψυχολογικό, καὶ ζήτημα παγκόσμιο. Γιγίζει—καθὼς μᾶς τὸ λέει—τοὺς γενικοὺς καὶ ζωτικοὺς δρούς πάθεις ἀνθρώπων τῆς διγλώσσιας καὶ λογοτεχνίας.—Θησαυρὸς γιὰ τὴν παρατήρηση τοῦ γλωσσοδιφῆ. «Η συμπλέθει ἡ φιλελληνικὴ. Γιὰ νὰ μᾶς τὴν παραστήσῃ δ ἀγαθὸς Γερμανὸς βρίσκει τὰ πὺ γκαρδιακά, τὰ πὺ εὐγενικά καὶ γενναῖα λόγια, πὼν μονάχα ἔνα στενὸ κεφάλι καὶ μὰ στρυφνή καρδιά δὲ μπορούσανε νὰ τὸν ἀργηθῶντε τὴν εἰλικρίνεια. «—Καὶ πῶς μποροῦσε εἰλικρινῆς φίλος τῆς Ἑλλάδας ἀδιάφορα νὰ βλέπῃ τὸν ἀγῶνα τοῦ λαοῦ γιὰ ἔν· ἀπὸ τὰ μεγαλήτερα τῆς ζωῆς ἀγαθά; Δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα μονάχα, ἔχει καὶ χρέος ἰερὸ νάμπη μέσα στὴ συζήτηση, δος τοῦ εἶναι βολετό. Πρέπει νὰ εὐγνωμονοῦν οἱ «Ἐλληνες

(*) Πλευρωμένος κι δ Mullenhoff.

πρὸς κάθε ξένο εἰδικὸ ἐπιστήμονα, ποὺ καταγίνεται στὸ ζήτημά τους, ζήτημα ζωῆς γι' αὐτούς, καὶ ποὺ ἀνακοινώνει τὴν γνώμη του. Κυριώτατη φροντίδα τῆς ζωῆς μου, ἀπάνου ἀπὸ κάθε ἄλλο, τὸ γλωσσικό μας ζήτημα, καὶ γιατὶ ἔξαιρετική εἶναι ἡ ἴστορική καὶ γλωσσική του σπουδαιότητη, καὶ γιατὶ σκετίζεται μὲ τὰ τωρινὰ ἑνὸς εὐγενικοῦ λαοῦ καὶ μὲ τὶς ἐλπίδες του γιὰ τὰ μελλόμενα. Λυπᾶμαι μονάχα πῶς μπαίνω σήμερα καὶ ξετάξω τὸ ζήτημα, ξένος ἔγω, χωρὶς νὰ τὴν γνωρίζω καὶ νὰ τὴν αἰστάνω μαὶ τὴν ζωντανή γλώσσα, ὅστε νὰ μπορέσω καὶ πραχτικά μὲ λογοτεχνικὲς ἀπόπειρες νὰ λάβω μέρος μέσα στὴν κίνηση.^(*) Ο πιὸ φλογερός μου πόδος εἶναι νὰ εἴχα γεννηθῆ καὶ νὰ εἴχα ἀνατραφῆ στὴν Ἑλλάδα καὶ μέσα στὴν ψυχή μου μαζὶ μὲ τὴν στέρεα τὴν πεποίθηση γιὰ τὴν ἀνάγκη τῆς γλωσσικῆς ἀναμόρφωσης καὶ μὲ τὴν ἀσάλευτη θέληση γιὰ τὴν πραγματοποίηση τῆς νὰ είται ἐνωμένη ἑνὸς Σαιξῆρον καὶ ἑνὸς Γκαϊτε ή ποιητική δόναμη.»

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

(*) Δὲν ξέρω ἀνὸπὸ ξεχωριστοῦ του ή ἀπὸ μετριοφροσύνης ἢ γιατὶ θὲν είται ύστερωτερχ, δὲν ἀναφέρεται κάποια λιγεστά, βίβαια, κομμάτια, δύμας ἄρχετα γιὰ νὰ δεῖξουν πῶς γνωρίζει καὶ πῶς αἰσθάνεται καὶ τὴν ζωντανή μας γλώσσα καὶ τὴν κοινωνίαν. Φανήκανε, χωρὶς δύναμα, ἕδω καὶ κάμπισσα χρόνια, στὴν «Ημέρα» του Τριεστοῦ καὶ στὸ περιόδο «Εστία».

ΣΑΜΟΘΡΑΚΗ^{*}

(ΤΟ ΝΗΣΙ)

ΣΤΟ ΜΕΤΟΧΙ

Αιώνος μ' ἔναν καλόγερο.

Ἐνα δειλινὸ πῆγα σὲ μετόχι τῆς μονῆς τῶν Ἱερῶν δυτικὰ τῆς Χώρας. Ο ἡγούμενος ἔλειπε στὰ χτήματα τὰ βορεινά, μὰ ηταν ἔκει ἔνας καλόγερος ἀπὸ τὸ «Ἄγιον Όρος» ποὺ μὲ ὑποδέχτηκε μὲ κρυμένη πονηριὰ καὶ περιέργεια. Καθήσαμε ἀποκάτω ἀπὸ τὴν κληματαριά. Κοντὰ εἴχαν φυτρώσει κάτι πρινέρια δέντρα γεναμένα, καὶ μακριὰ φαινόταν ἡ θάλασσα. Νομίζοντας πῶς ηταν δὴγούμε-

* Η ἀρχὴ στὸν ἀριθ. 355.

ΠΕΤΡΟΥ ΨΗΛΟΡΕΙΤΗ

ΣΠΑΣΜΕΝΕΣ ΨΥΧΕΣ*

Ἐνα σκληρὸ κακὸ γέλοιο ἔσκισε τὸ λαϊκὸ τοῦ Ορέστη.

— Α! ἀφονει τὶς ὑποκοινίες καὶ ρήξε πιὰ κάτω τὴν μάσκα τῆς σεμνότητας! Ποὺ εἴσουνε; ποὺ γύριζες;

Τῆς είχε ἀρπάξει τὸ χέρι καὶ τῆς τοσφίγγη καὶ τῆς τὸ στρούφιζε.

— Α! πέρασες ὥραῖς ἵσυ! Μὲ τὸ γέρικο σαράβαλο ποὺ δὲν ἔκολλε ἀπὸ κοντά σου καὶ τρίβεται ἀπόνω σου καὶ θέλει νὰ σὲ μεθήσει μὲ τὰ μεγάλα του τὰ λόγια. Αα! πέρασες ὥραῖς, ἵσυ!

Καὶ τὴν στρίγμωνα στὴ γωνιὰ τοῦ μπαλκονιοῦ κ' ἔνας σεισμὸς περνοῦσε ἀπὸ τὰ μάτια του, ἀπὸ τὰ χέρια του, ἀπὸ τὸ γού του. Η Χρυσούλα μικροτσικη είχε γίνει στὴ γωνιὰ καὶ πολεμοῦσε νὰ γλυτώσει τὰ χέρια της.

* Η ἀρχὴ στὸν ἀριθ. 355.

νος τὸν ρώτησα γιὰ τὸ μετόχι, πόσα στρέμματα χωράφια, πόσες ἐλιές καὶ πόσα γιδοπρόδικα ἔχει. Ο καλόγερος ἀποκρίθηκε.

— Καὶ γὼ ξένος εἴμαι καὶ δὲν ξέρω. Μὰ σὺ τὶ ρωτᾶς; Ποὺ τρέχεις ἔτσι στὶς ἐρημίες; τὶ θὲς ἐδῶ πέρα;

— Γυρίζω ἔτσι, γιὰ νὰ μάθω.

— Καὶ τὶ ἔχεις νὰ μάθεις ἐδῶ πέρα; Δὲ σὲ καταλαβαίνω.

— Νά, τὸ ξένος μου είναι κακομοιριασμένος, πάσι νὰ χαθεῖ καὶ τὴν δυστυχία του τὴν ἀγαπῶ. Ο καθένας κυτάζει τὶς δουλειές του, καὶ γὼ ἀλλη δουλειὰ δὲν ἔχω παρὰ νὰ μαθαίνω τὶς σκέρπιες δύναμες τῆς φυλῆς μου. Τὸ λυποῦμαι τὸ ξένος μου καὶ δεξιῶς τέτοιο ξένος νὰ τὸ βοηθοῦν τὰ παιδιά του, μὰ τὰ παιδιά του δὲν είναι δέξια νὰ τὸ βοηθήσουν καὶ μόνον εὐχοντας καὶ ἐπίζουν, χωρὶς δύμας καὶ νὰ προσπαθοῦν κάτι καλὸ νὰ τοῦ κάνουν νὰ τὸ γνωρίσουν καλλίτερα καὶ νὰ τὸ βάλουν σὲ καλὸ δρόμο. Μ' ἀρέσει νὰ καταπιάνωμαι ἐγὼ ἔκεινα ποὺ οἱ ἀλλοι μονάχα εὔχονται νὰ γίνουν. Καθένας ποὺ καταγίνεται μὲ τὴ φυλὴ του δυναμόνει τὴν ψυχή της, τῆς προσθέτει ἔναν κόκκο ἀκόμα κοντά στὸν τέσσους ἀλλούς περασμένους. Είναι πλούσια ή φυσή τῆς πολὺ παλιᾶς φυλῆς μου, μὰ πάντα χρειάζεται καιγύριους κόκκους γιὰ νὰ τὴ δυναμόνουν, γιατὶ οἱ παλιοὶ μπαγιατιάζουν. Ένα ξένος ποὺ γεννᾷ ἀνθρώπους τέτοιους ποὺ κάνουν ώραιες πράξεις, είναι ζωντανό. Κάθε καιγύρια πράξη τους ζωντανεύει τὴν ζητική συνεδρηση.

— Εσύ τὶ πράξῃ κάνεις;

— Δίνω τὸν έκαστο μου στὴ φυλὴ μου, γιατὶ δὲν ἔχω τίποτε ἀλλο νὰ δώσω, ἀς πούμε χρήματα γιὰ τὸ στόλο. Καὶ μού φαίνεται πώς αὐτὸς δυναμόνει τὴν ψυχή της.

— Καὶ τὶ θὰ καταλάβεις ἔπειτα;

— Τίποτα. Δὲ γυρεύω καμίαν ἀνταμοιβή. Κάποτε γυρίζοντας σὲ χωρὶς ἑλληνικὰ χαμένα στὶς ἐρημίες καὶ ἀρημένα, ωρῶς ἔν μὲ βλέπει κανεῖς, ποὺ βρίσκομαι καὶ τὶ κάνω. Μὰ πάλε ὅταν φαντάζομαι πώς μὲ βλέπει δεῖγκας ἢ ὁ τάξες, βαρυσύμα. Δὲν ξέρουν αὐτοὶ τὶ αἰσθάνομαι, οὕτω θὰ τοὺς τὸ ἔξηγήσω. Καὶ χαίρομαι ποὺ εἴμαι χαμένος σ' αὐτὲς τὶς ἐρημίες τὸν καιρὸ ποὺ ἀλλοιοί ἀπάνω σου!

Καὶ γέλασε τὸ ίδιο τὸ φριγτό του γέλοιο.

(Α! Θέ μου! Θέ μου! γιατὶ τὰ χέρια ποὺ ἀγαποῦμε, νὰ μποροῦνε αὐτὰ μόνο τόσο τέλεια νὰ μάς ξεσκίζουν λουρίδες-λουρίδες τὴ Ζωῆ!)

Η Χρυσούλα ἀκίνητη ὡς τότε καὶ στριμωγμένη, πετάχτηκε ἀπάνω σὲν ἀλαφίνα πληγωμένη καὶ μ' ἓνα τίναγμα τοῦ Κορμοῦ της λευτέρωσε τὰ χέρια της καὶ τὰ μαλλιά της καὶ ξεχυθήκαν δλαδέπανω στὰ μηλίγγια της, στὸ μέτωπο, στοὺς ώμους.

— Μή μού σκίζεις τὴν καρδιά! φώναξε μὲ φωνὴ σύγρια καὶ πνιγμένη, μὴ μού σκίζεις τὴν καρδιά!

— Σὲ μισῶ! Σὲ μισῶ! Αηδειάζουνε τὰ χέρια μου νὰ σ' ἀγγίζουν!

Τέντωσε τὸ δεξό της τὸ χέρι καὶ ἔφραξε τὸ στόμα τοῦ Ορέστη καὶ μὲ τὸ ἀριστερό της ἐσφιγγε μὲ δλητὴ τὴν καρδιά της. "Όλο τὸ

παρισιῶν, ἔμεινα ἀνάμεσα στοὺς "Ελληνες, ἔζησα στὰ χωριά τους καὶ τοὺς γνώρισα. Πότε νὰ μὴν ξέρω τοὺς "Ελληνες καλλίτερα ἀπ' αὐτούς; "Ηταν καὶ χρήσιμο γιὰ τὴν ἀνατροφή μου στὰ χρόνια τῶν ἀνυπόταχτων τῶν ἀταχτῶν πόθων μου νὰ ναιώθω πῶς είμαι περιτριγυρισμένος ἀπὸ "Ελληνες. Σ' ἔνα χωρὶς ἑλληνικὸ μέσα στὴ Θράκη περνοῦσα. Τὸν παπᾶ τὸν εἶδα, καὶ τὸ δάσκαλο καὶ τοὺς χωριανούς.

Τὸν παπᾶ τὸν ρώτησα πόσα σπίτια ἔχει τὸ χωρίς, καὶ τὸ δάσκαλο πόσα παιδιά μαζεύει στὸ σκολεῖο καὶ πόσα κορίτσια. Τοὺς προεστοὺς καὶ τοὺς ἄλλους χωριανούς τοὺς ρώτησα πῶς πήγαν τὰ γεννήματα ἐφέτος, τί εἶδη καλλιεργοῦν καὶ ἀν μεταξύ τους ζούνε μονοιασμένοι, ἢ γιατὶ μικλώνουν ἀναμεταξύ τους, καὶ πῶς τὰ περγούν μὲ τὰ γειτονικὰ χωριά καὶ μὲ τὴν κυνέρηγη ση σπιαζεῖς καὶ νὰ είναι. Καὶ οὐστερα δὲν είχαμε πιὰ τίποτε ἄλλο νὰ πούμε. Σὲ κάθε χωρὶς τῆς Ρωμισάνης, εἴτε στὴν Ἑλλάδα κατώ, εἴτε στὰ νησιά, στὴν Εύρωπη ἢ στὴν Ασία, στὴν Τουρκία ἢ στὴ Βουργαρία τὰ ίδια πράματα γίνονται: χιλιάδες χρόνια τώρα, τὰ ίδια λέμε μὲ τοὺς χωριανούς καὶ τοὺς ἀρχοντές τους—πράματα χωριάτικα καὶ μετρημένα, ἀπλὰ καὶ βαθεῖα, οὐσιαστικὰ καὶ αἰώνια, ποὺ δείχνουν τὴ Ζωὴ τῶν ἀνθρώπων πέρα καὶ πέρα, καὶ τὴν παντοτεινὴ δμοιστητὴ τους. Έκει νοιώθω καλὰ διὰ τὸν άνθρωπο τὸν ένδιαφέροντας οἱ λεπτομέρειες τοῦ κάθε ἀτόμου, ἀλλὰ δυσδιάλεκτας τρόπος τὰ εἶδα πρώτα καθαρὰ μέσος στὰ χωριά. Η κοινωνικὴ εἰκόνα τῶν χωριών μεσούνεται στὸν πολιτισμό γιὰ τὴ δυναμόνουν τὸν κοινωνικὴ ψυχολογία μου. Τὰ πολιτικὰ τυμχέροντα τῶν ἀρχόντων τῶν χωριών μιᾶς φυλῆς συνταιρίζονται μὲ τὴν ἀνάγκη καὶ πλάσουν ἀγάλι: ἀγάλι: τοὺς πολιτικούς δργανισμούς, τὰ κράτη. Καὶ τὰ χωριά πάλι ὅσα, μὲ τὴν ίδιοφυΐα τους γιὰ τὴ δουλειὰ καὶ μὲ τὸ νὰ είναι σὲ κατάλληλο γιὰ τὸ έμποριο μέρος χτισμένα, γίνουν σιγὰ σιγὰ πολιτείες, φτειάνουν τὸν πολιτισμό. Καὶ ἀπὸ τὸν πολιτισμὸ βρχίσουν οἱ ἔξιρετικοι ἀνθρώποι. ποὺ σὲ τίποτε δὲ διαφέρουν ἀπὸ τοὺς ἄλλους, μόνο στὴν ένταση τῆς ζωῆς.

Στὸ χωρὶς βλέπω τὴ βάση τοῦ ἀνθρώπου. Γι' αὐτὸ ίσως καὶ μ' ἀρέσει τόσο νὰ βλέπω χωριάτικα

ἔμμέρωμα ἐπεφτει τῷρα ἀπάνω τους. Κ' εἴται ἔνα θέμα ύπεροχο θαυμοχρυσωμένο ἀπὸ τὸ τριανταφύλλι ἀντιφέγγισμα τῆς αὐγῆς, εἴται ἔνα θέμα ύπεροχο, — χαμένο, γιατὶ κανένα μάτι ἀνθρώπου δὲν τὸ χαρέτηκε.

Αναβρύζων τώρα, ξαπολύσανε δρμητικὰ καὶ ἀπελπισμένα τὰ λόγια ἀπὸ τὴν καρδιὰ τῆς Χρυσούλας.

— Εγώ σ' ἀγαπῶ! Εγώ σ' ἀγαπῶ! Τὶ μὲ μέλει πῶς μὲ βρίζεις; Τὶ μὲ μέλει πῶς μὲ μισεῖς; Εγώ σ' ἀγαπῶ! Εγώ ἀφήκη τὸ σπίτι μου, τ' ἀδέρφια μου, τὴ μαμά μου κ' ἥδησα στὴν ἀκρη τοῦ κόσμου νὰ σὲ βρῶ, νὰ πέσω στὰ